

**TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI
HUZURIDAGI ILMIY DARAJALAR BERUVCHI
DSc.03/10.12.2019.I.16.01 RAQAMLI ILMIY KENGASH**

TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI

**Qo‘lyozma huquqida
UDK: 657.421.3:004(575.1)**

ISHANKULOV IZZATILLA NURILLAYEVICH

**AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARI
SOHASIDA NOMODDIY AKTIVLAR HISOBİ VA AUDITINI
TAKOMILLASHTIRISH**

08.00.08-Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit

**iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (Doctor of Philosophy) ilmiy
darajasini olish uchun tayyorlangan
DISSERTATSIYA**

Ilmiy rahbar: DSc., professor N.Sh.Xajimuratov

Toshkent shahri-2025-yil

Mundarija

Kirish.....	3
I bob. NOMODDIY AKTIVLAR TUSHUNCHASI VA UNING IQTISODIY MAZMUNI-MOHİYATI VA UNGA OID YONDASHUVLAR.....	12
1.1. Nomoddiy aktivlarning iqtisodiy mazmun-mohiyati va unga oid yondashuvlar	12
1.2. Nomoddiy aktivlar va ularni tan olishning o'ziga xos xususiyatlari	25
1.3. Tadqiqot va ishlanma xarajatlari hisobini yuritishning o'ziga xos xususiyatlari	36
I-bob bo'yicha xulosalar.....	45
II bob. AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARI SOHASIDA NOMODDIY AKTIVLAR HISOBINI TASHKIL ETISHNI TAKOMILLASHTIRISH	47
2.1. Buxgalteriya hisobi tizimida nomoddiy aktivlar hisobini yuritishning maqsad va vazifalari.....	47
2.2. Nomoddiy aktivlar hisobini yuritish bo'yicha hujjatlashtirish jarayonlarini takomillashtirish	57
2.3. Tadqiqot xarajatlarining samaradorligini baholash masalalari.....	69
II-bob bo'yicha xulosalar.....	79
III bob. NOMODDIY AKTIVLAR HISOBİ AUDITINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH.....	81
3.1. Nomoddiy aktivlar hisobi auditdan o'tkazishni risklarni samarali baholash usullari.....	81
3.2. Nomoddiy aktivlar hisobini auditdan o'tkazish jarayonlarida dalillar va ularni to'plashni samarali usulda tashkil etish.....	93
III-bob xulosalar.....	106
Xulosa.....	108
Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.....	111

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Normativ-huquqiy hujjatlar va metodologik ahamiyatga molik nashrlar

1. O'zbekiston Respublikasining "Buxgalteriya hisobi to'g'risida"gi qonuni. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2016-y., 404-son. www.lex.uz.
2. O'zbekiston Respublikasining "Auditorlik faoliyati to'g'risida"gi qonuni. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2021-yil 25-fevraldagi 677-son www.lex.uz.
3. O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi.
4. O'zbekiston Respublikasining "Ixtirolar, foydali modellar va canoat namunalari to'g'ricida"gi Qonuni. (O'RQ 2002-yil 29 avgust 397-II-son)
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022 - 2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-son Farmoni. <https://lex.uz/docs/5841063>.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. –Toshkent. 22.12.2017. www.lex.uz.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. 28.12.2018. <https://president.uz/uz/lists/view/2228>.
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy majlis qonunchilik palatasi va senatining qo'shma majlisidagi nutqi. Xalq so'zi gazetasi, 2020-yil 23 yanvar. (7519). www.lex.uz.
9. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-fevraldagi "Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-4611-son Qarori. <https://lex.uz/docs/4746047>.
10. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 11-apreldagi "O'zbekiston Respublikasi hududida qo'llash uchun auditning xalqaro standartlarini tan olish tartibi to'g'risida"gi 171-sonli qarori www.lex.uz.

11. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 28-sentabrdagi “Auditorlik tashkilotining ishi sifatini tashqi nazoratdan o‘tkazish tartibi to‘g‘risida”gi 538-sonli qarori www.lex.uz.

12. O‘zbekiston Respublikasining buxgalteriya hisobi bo‘yicha me‘yoriy-huquqiy aktlari to‘plami. – Toshkent, “Iqtisodiyot va huquq dunyosi” nashriyot uyi, 2016. – 6 b.

13. “Moliyaviy hisobot va hisob siyosati” nomli BHMS. <https://lex.uz/acts/-828581>.

14. Sonceptual Framework for Financial Reporting was issued by the International Accounting Standards Board in September 2010. It was revised in March 2018.

15. 320-sonli auditning xalqaro standartlari

16. 38-sonli buxgalteriya hisobining xalqaro standarti

17. 7-sonli buxgalteriya hisobining milliy standarti

18. 500-sonli auditning xalqaro standartlari.

2. Monografiya, ilmiy maqola, patent, ilmiy to‘plamlar

19. Do‘smuratov. R.D. Auditorlik faoliyati: nazariya, uslubiyot va amaliyot. Monografiya. Toshkent davlat agrar universiteti “Moliya” nashriyoti. – Toshkent, 2007. -75 b.

20. Davletov I.R. “Agrar sohada intellektual mulk ob’ektlarining buxgalteriya hisobi va auditini takomillashtirish”, 08.00.08 – “Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit”, iqtisodiyot fanlari doktori (PhD) ilmiy darajacini olish uchun Dic. ...iqt.fan.nomz. dicc. avtoreferati, 2018-y.

21. Po‘latov M.E. “Intellektual kapital hisobi va audit metodologiyacini takomillashtirish”, 08.00.08 – «Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit», iqtisodiyot fanlari doktori (DSc) ilmiy darajacini olish uchun Dic. ...iqt.fan.nomz. dicc. avtoreferati, 2017 y.

22. Rizayev N.K. “Intellektual mulk obyektlar hisobi va tahlilini tashkil etish metodologiyasi”, 08.00.08 – «Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit»,

iqtisodiyot fanlari doktori (DSc) ilmiy darajacini olish uchun Dic. ...iqt.fan.nomz. dicc. avtoreferati, 2019 y.

3. Foydalanilgan boshqa adabiyotlar

23. N.Sanayev, R.Narziyev. Audit. Darslik. “Sharq” nashriyoti-matbaa ijodiy uyi. 2001-yil.

24. Tulaxodjaeva M.M., Ilhamov Sh.I., Axmadjonov K.B., Fayziev Sh., Xodjaeva M.X., Tulaev M.S. Audit. Darslik Toshkent-2011-yil.

25. Manson, S., & Zaman, M. (2001). Auditor communication in an evolving environment: Going beyond SAS 600 Auditor’s Report on Financial Statements. The British Accounting Review, 33, 113-136.

26. Cox, Raymond A. K., Donker, H., & Dayanandan, H. (2013). Materiality Disclosure and Litigation Risks: A Canadian Perspective. International Journal of Disclosure and Governance, 11(3), 284-298.

27. B.Tuttle, M.Coller, D.Plumlee The Effect of Misstatements of Varying Magnitude on the Decisions of Financial Statement Users: An Experimental Investigation of Materiality Thresholds.

28. To’laxo’jayeva M. “Korxona moliyaviy ahvoli auditi”. Iqtisodiyot va huquq dunyosi nashriyoti 1996 yil

29. Аренс Э.А., Лоббек Дж.К. Аудит.М.: Финансы и статистика. 2001 г

30. Mamatov Z.T. “Auditorlik faoliyati muhimlik sharti”. O’zbekiston iqtisodiy axborotnomasi. 2002 yil

31. Pardayev B., Qosimov H. Auditorlik faoliyatida muhimlik va tavakkalchilik. Soliq solish va buxgalteriya hisobi jurnali. 2006 yil

32. Do’smurotov R.D. Auditorlik faoliyati: nazariya, uslubiyoti va amaliyot monografiya. Moliya nashriyoti 2007 yil

33. Карзаева Н.Н. Нематериальные активы: бухгалтерский и налоговый учет. –М.: “Бухгалтерский учет”, 2002.

34. Казакова Н.А. Финансовый анализ. Учебник. Издательство Юрайт, 2015. -539 с.

35. Коуз Р. Фирма, рынок и право. - М.: Дело, 1993.

36. Коупленд Т. Стоимость компании: оценка и управление / Т.Коупленд, Т.Коллер, Дж.Муррин; Под ред. Т.Коупленда: Пер. с англ. - М.: ЗАО "Олимп-Бизнес", 1999.
37. Xalqaro audit va kafolat standartlari kengashi qo'llanma. Atamalar lug'ati, 2009 yil
38. P. Nikolovski. Auditni tashkil etish, (makedon tilida). Prilep: Iqtisodiyot fakulteti, 2004 yil
39. B. Aceski, B. Traykoski. Ichki va tashqi audit, (makedon tilida). Prilep: Iqtisodiyot fakulteti, 2004 yil
40. K.H Spenser Pikett. Auditni rejalashtirish: riskga asoslangan yondashuv, Nyu-Jersi: Wiley, 2006 yil
41. Arens, Elder, Beasley (2012) Auditing and Assurance Services 14th edition, Pearson Education, Inc
42. Ochilov I. Qurbonboyev J. "Moliyaviy hisob". /O'quv qo'llanma. T.: "IQTISOD-MOLIYA", 2007. 265-b.
43. Sotivoldiyev A.S. "Zamonaviy buxgalteriya hisobi". /O'quv qo'llanma. T.: BAMA-2007. 2-tom.
44. Raximbekova R.M. "Finansovyy uchets na predpriyatii". Almaty. "Ekonomika". 2003. 94s.
45. Isroilov B.I. "Soliqlar hisobi va tahlili: muammo va ularning yechimlari". T.: "O'zbekiston"-2006. 92.
46. Ilxamov Sh.I. "Investitsiya faoliyatida buxgalteriya hisobi va audit", iqtisod fanlari nomzodi ilmiy darajasini olish uchun diss. avtoreferati, 2005-y. b.
47. G'ulomova F.G'. "Buxgalteriya hisobi bo'yicha mustaqil o'rganish uchun uchun qo'llanma". T.: "Iqtisodiyot va huquq dunyosi" nashriyot uyi, 2000.
48. Ismanov I.I. Uzoq muddatli aktivlarning buxgalteriya hisobi va auditi metodologiyasini takomillashtirish. i.f.d. ilmiy darajasini olish uchun dissertatsiya avtoreferati. 2009
49. Po'latov M.E. "Intellectual kapital hisobi va auditi metodologiyasini takomillashtirish", 08.00.08 – "Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit", i.f.d.

(DSc) ilmiy darajasini olish uchun diss. 2017-y.

50. G.Q.Turayeva B.E.Matrasulov S.I.Matkuliyeva A.A.Abduvohidov A.B.Muxametov. “Buxgalteriya hisobi” darslik. Toshkent 2023

51. www.stat.uz – O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi statistika agentligi.

52. www.imv.uz – O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi.

53. www.lex.uz – Lex sayti.

54. www.Worldstatistics.org – Jahon statistikasi sayti.